

Savaşınların Gözüyle Türk-Alman İttifakı 1914-1918

Necmettin Alkan, Eyyub Şimşek

İstanbul, Kronik Kitap, 2018, 240 Sayfa, ISBN: 987-975-2430-85-3

Tamercañ ÇAĞLAR*

Birinci Cihan Harbi Almanya, Osmanlı Devleti, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bulgaristan'ın dâhil olduğu ittifak devletleri grubu adına sonun başlangıcı oldu. Tabi ki bu ittifak grubu içerisinde diğerlerine göre daha sivri ve belirleyici olan Almanya idi. Dört yıllık bu büyük savaşta Osmanlı Devleti, Almanya ile kaderini tayin edecek kadar önemli bir ittifak oluşturdu. Tanıtımını yapacağımız bu kitap, Birinci Dünya Savaşında oluşan Türk-Alman İttifakını bizzat cephelerde yer almış kumandanların dilinden ve fikir dünyasından özetlemeye çalışmıştır. Necmettin Alkan ve Eyyub Şimşek'in yazdığı bu eser, iki ana başlık ve sekiz alt başlıktan meydana geliyor.

Türk, Alman, İngiliz ve Fransızların İttifaka ve Subaylara Yaklaşımı ismini taşıyan ilk ana başlık, Osmanlı subaylarının Alman meslektaşlarına ve Alman kurmaylarının Türk meslektaşlarına dair olan

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, tamer_caglar@hotmail.com

görüşlerinden oluşuyor. Yine bu bölüm içerisinde Fransız ve İngiliz subayların Türk-Alman ittifakına dair fikirlerine ve yorumlarına yer verilmiş. İkinci ana başlık ise İttifakın Sahadaki Yansımaları ismini taşıyor. Bu başlık içerisinde Türk ve Alman İttifakının sefer planlarına, İslamcı politikalarına ve Alman Kurmay kadrolarının Ermeni Tehcirindeki rollerine dair çok sayıda bilgiye yer verilmiş.

Kitabın yazarlarından birisi doktora eğitimini Almanya’da aldığından, diğeri ise geçmişte Fransız arşivlerinde çalıştığından ötürü, bu kitap hem Alman hem de Fransız Arşivlerinin zenginliğinden faydalanmış. Benim kitapta en çok ilgimi çeken kısımlar Alman subayların, Türk komuta heyeti hakkındaki görüşleri ve Ermeni Tehcirindeki Alman rolüyle ilgili değerlendirmeler oldu. Osmanlı Devleti’nin Birinci Cihan Harbine uzanan dönemi çok güzel bir şekilde irdelenmiş. Öte taraftan Türk-Alman ittifakının kuru bir Alman hayranlığıyla ne denli alakasız olduğu gözler önüne serilmiş. Bunların yanı sıra Türk ve Alman subayların birbirleri hakkındaki düşünceleri savaşın ve savaşa giden yolun öğrenilmesi adına önemli bir meseledir. Fakat ittifakı tam olarak anlamak için bu eserin yanı sıra ittifakta pay sahibi olan kişilerin de hatıratlarının tamamının okunması gerektiği kanaatindeyim. Ama tabii ki bu kitabın da genel bir bakış açısı oluşturduğunu söylemek lazım.

Almanlar özellikle Enver Paşa ve Mustafa Kemal Paşa’nın başını çektiği bir Osmanlı subay grubu hakkında çokça malumat ve fikre sahipler. Kitap bize gösteriyor ki, Alman subayların Enver Paşa hakkındaki genel kanaati onun saf bir Alman hayranı olduğu tezinden bir hayli uzak. Alman kurmayların kendisi hakkındaki yorumlarına bakıldığında Enver Paşa’ya duyulan derin bir takdir ve saygı görüyorsunuz. Almanların çoğu için Enver Paşa, alkolden, aşk hayatından ve oyun alışkanlıklarından son derece uzak, mütevazı, yetenekli, milliyetçi, çalışkan, gayretli, Sezar gibi cesur ve hayalperest bir portre çiziyordu. Cemal Paşa ise Türkçü bir izlenim bırakıyordu. Kararlı ve temkinli olarak tanımlanan Mustafa Kemal için ise doğru zamanda doğru karar veren biri olarak tanımlama yapılmıştı. Mustafa Kemal hakkındaki olumlu görüşlerin temel sebebi Anafartalar’da gösterdiği başarılarıydı. Bunların yanında Mehmet Şefik Bey, İsmail Hakkı Bey ve Halil (Kut) Paşa da hayırla yâd edilmiş. Fakat Mehmet Vehip Paşa hakkındaki görüşler diğer Türk zabitanından farklı. Vehip Paşa’nın Alman subaylar tarafından hiçbir askerî yeteneğe sahip olmayan birisi olarak adlandırılmasının Almanların aldığı isabetsiz kararlardan birisi olduğunu düşünüyorum. Kitabın özellikle bu bölümü bana gösterdi ki Almanlar subaylar, Türklerin tarihi karakterleri hakkındaki görüşlerini bizden daha vicdanlı ve adaletli şekilde sarf ediyor. Tabii kitabın yararlandığı hatıratların hangi dönemlerde kaleme alındığına da dikkat etmek lazım. Bilinmelidir ki tarihi hatıratlar okunurken yazıldığı yıl ve ortam son derece mühimdir.

Kitap Ermeni Tehcirinin bizzat tanığı olan Osmanlı Üçüncü Ordusu Kurmay Başkanı Felix Guse, Osmanlı Harekât Şube Başkanı Otto von Feldmann ve Osmanlı Erkân-ı Harbiye Reisi Bronzart von Schellendorf’un başını çektiği üç Alman subayının, 1921 yılında Talat Paşa’nın katillerinin yargılanma süreci sonrası alınan kararlar akabinde Deutsche Allgemenie Zeitung’a yaptığı açıklamalara da yer vermiş. Bronzart Paşa Deutsche Allgemenie Zeitung’a yaptığı açıklamada özellikle Rusların Ermenileri

kışkırttığını ve ayaklanmalara finansal olarak destek verdiğini belirtiyor. Öte yandan Feldmann kendi ifadesiyle büyük devlet adamı Talat Paşa'nın katili Tehliryan'ın mahkemedeki yargılanmasında yanlış kararlar alındığını söyleyerek, tehcirde kıyıma uğrayan Müslüman köylerine de dikkat çekmeye çalışıyor. Üçüncü Ordu Kurmay Başkanı Felix Guse ise 13 Nisan 1915 tarihli Van İsyanının Ermenilerin tehcir edilmesinin önemli bir gerekçesi olduğunu söylüyor. Felix Guse Türklerin Ermenileri yok etmeleri hususunda elle tutulur bir delil bulunmadığını da söylüyor. Bilahare kitabın yazarları Ermeni Tehciri'nin dini sebeplerden ötürü yapıldığı gibi bir fikrin gerçekten uzak olduğu görüşüne de yer vermiş. Bu çalışma Ermeni Tehcirini soykırım olarak kabul eden Almanya gibi bir devletin üst düzey kurmay kadrolarından yetişmiş kimselerin dahi soykırım tezini reddettiğini gösterdiği için de son derece mühim bir yer tutmaktadır. Kitabın yararlandığı kaynaklar genel olarak Almanca olsa da bu kaynaklara ulaşılması çok güç değil. Yukarıda bahsi geçen gazete kupürlerine internet üzerinden ulaşım indirmek imkânınız mevcut. Hatta kaynaklara ulaşabilmek adına internet linkleri dahi verilmiş. Ben de yukarıda bahsi geçen ifadelerin hepsinin Almanca aslına ulaştım ve indirdim. Kitabın yazarları bugüne dek Türkçeye çevrilmiş eserlerin yanı sıra henüz çevrilmemiş hatıratlardan da yararlanarak harcadıkları yoğun mesaiyi gözler önüne sermişler. Eserin içinde Türk-Alman ilişkilerinin tarihsel perspektiften bakılarak geçmiş dönemlerdeki Türk-Alman ilişkileri de okuyucuya sunulmuş. Kitapta sade ve anlaşılır bir dil mevcut. 1915'den 1918 yılına kadar harbin gidişatı hakkında malumat verilerek her yılda savaşın seyri hakkında bilgilendirme yapılmış. Bu çalışma Alman kurmayların Türkiye hakkındaki görüşlerini öğrenmek için okunması gereken tüm hatıratları tek elde toplayarak mühim kısımlarına yer vermiş. Meselenin daha teferruatlı bir şekilde kavranması için gerekli olan okumalara da kaynaklar bölümünden ulaşmak mümkün.